

SEBES FERENC

(1883-1941.)

Az 1928. évi káptalan atyái július 18-án rendfőnökválasztásra gyűltek össze. A választásból mindjárt első fordulóra Sebes Ferenc neve került ki győztesen. A szavazás eredménye meglehetősen nagy feltűnést keltett bent a rendben és kint a világban egyaránt; nemcsak azért, mert a választók bizalma egy viszonylag fiatal, mindössze 45 éves ember felé irányult, hanem azért is, mert az új rendfőnök addig kizárólag lelki és szellemi ügyekkel foglalkozott. Mindenki érdeklődéssel várta tehát, hogyan éli majd bele magát a rendfőnökség ezerágú-bogú hatáskörébe.

És Sebes Ferenc habozás nélkül rálépett az ösvényre, melyre rendtársainak bizalma állította; tüneményes gyorsasággal beletalálta magát új hivatásába, s olyan tetterővel és mindenre kiterjedő atyai gondossággal látott neki a rendfőnökség vitelének, amilyent megválasztása pillanatában bizonyára senki sem várt tőle. Összesen tizenkét évig állott a rend élén, és ezen idő alatt a maradandó alkotások hosszú sorával írta be nevét a magyar piaristaság történetébe. Az addig merőben elméleti és lelki ember különb vezetőnek és termékenyebb alkotónak bizonyult, mint akárhány kikiáltott gyakorlati szellem. Ennek nyilván az a magyarázata, hogy Sebes Ferenc az érér csendes éveiben annyi értéket, annyi és olyan sokrétű szellemi kincset halmozott fel magában, hogy a lelki és szellemi igények mellett az élet reális követeléseinek kielégítésére is bőven jutott belőle. Magasba ívelő pályájának kulcsát tehát végelemzésben ifjúkori fejlődésében kell keresnünk.

Sebes Ferenc 1883. április 8-án született Vácon. Néhány emberöltővel előbb bevándorolt német iparos családból származott. Atyja, Streiter József is iparos, mézeskalácsos volt; szorgalmát és mesterségbeli jártasságát mindennél jobban bizonyítja, hogy idővel házat, nagy telket és szőlőt tudott magának ragasztani. A jóléttel azután megjött a tekintély is. Ez azonban nem annyira az ügyesen forgolódó mesterembernek, mint inkább a szenvedélyes politikusnak szólt. Mert «Streiter bácsi», ahogyan hajlott korában ismerősei általában nevezték, jó magyar szokás szerint nagyon szeretett politizálni. Idegen származása és neve ellenére tüzes negyvennyolcas politikus volt s az országos és helyi politika minden kérdését szigorúan ellenzéki szempontból ítélte meg. Mivel győzte szóval s mivel politikai kérdésekben nem tett lakatot a szájára, idővel egész tekintéllyé nőtte ki magát pályatársai s közelebbi és távolabbi szomszédsága előtt.

Egészen más egyéniség volt ebben a tekintetben az édesanya. Skvór Franciska mintaképe volt a csendes, visszahúzódó és kizárólag családjának élő háziasszonynak. Keze egyformán könnyen lendült munkára, és kulcsolódott imádságra. Mert a mélységes hit és az imádságos jámborság éppen úgy eredeti

vonása volt jellemének, mint a csendes visszahúzódás. Talán nem járunk messze az igazságtól, ha Ferenc fia lelki alkotásában az anyai örökség túlsúlyát ismerjük fel.

Streiter József és Skvór Franciska példás, mély hittel és meleg szeretettel áthatott házasságát négy gyermekkel: két fiúval és két leánnyal áldotta meg Isten. Ferenc az idősebb leány, Amália után másodiknak született. Kicsiny korában nagyon sokat betegeskedett. Hatéves korában súlyos agyhártyagyulladás lépett fel nála, mely szinte a halál küszöbéig sodorta. Heteken át eszméletlenül vergődött ágyacskájában, úgyhogy már övéi is lemondottak életéről. Csak szerető édesanyja nem szűnt meg tovább bízni és imádkozni; szorongásában fogadást tett magában, hogy felgyógyulása esetén papnak neveli fiát. És íme, az anyai hit csodát művelt; a kis beteg egyszer csak visszanyerte eszméletét, lassankint erőre kapott, s a szörnyű betegség minden következmény nélkül elvonult felőle. Hatása később csak abban nyilvánult meg, hogy szervezete mindig gyenge maradt, s ezért mindennemű munka végzése az átlagnál jóval nagyobb erőfeszítést kívánt tőle.

Talán gyengébb szervezete okozta, hogy a kis Streiter-fiú korán megszokta a befelé tekintő életet. Lényéből zsenge fiatalságától komolyság és korát meghaladó érettség sugárzott. Túlzás nélkül alkalmazhatjuk rája a Szentírásnak Tóbiásról adott jellemzését: «Semmit gyermekül nem cselekedett az ő dolgában». Nem mintha időnap előtt megöregedett vagy elsavanyodott volna; ellenkezőleg, mind g derű és kedvesség ömlött el arcán. De teljességgel hiányoztak *belőle* a gyermekkor *szokásos* hibái: a hazugság, irigység, árulkodás és vásott pajkosság. Szívesen kivette részét testvérei és pajtásai ártatlan szórakozásaiból, de közönségessé egy pillanatra sem vált. Nem csoda tehát, hogy már pusztá megjelenésével a többrehivatottság ösztönszerű sejtelmét ébresztette környezetében.

A gimnáziumi évek természetesen még mélyebbre ágyazták a nagyrahivatott ifjú egyéniségének természeti és kegyelmi adottságait. Streiter Feri, mint diák, eleitől kezdve jóval az átlag fölött álló diákok sorába tartozott. Bár a színjeles bizonyítványt csak hatodikos korában érdemelte ki, előbb sem volt neki kettőnél, háromnál több kettese. Az alatt a hét esztendő alatt, melyet a váci piarista gimnáziumban töltött (1893/94-1899/900), osztályfőnökei és tanárai gyakran változtak. Hét év alatt nem kevesebb, mint öt osztályfőnöke volt (Both Ferenc, Labancz Mihály, Récsi Ede, Sáfrány Károly, Szabó József). Még sűrűbben változtak tanárai. De ennek a gyakori személycserének is megvolt a maga haszna: embereket és módszereket ismert meg a nyílt szemű ifjú, s általában sok olyan gyakorlati életismeretet szerzett, melynek később, rendfőnök korában jó hasznát vette. Tanárai közt ott látjuk a jószívű Feld Vilmost, a szigorúságáról és ezermesteri ügyességéről egyformán híres Szabó Józsefet, a szelíd Arányi Bélát, a polihisztor Csösz, Imrét, a komoly filozófus Martin Pétert, a tömördek nyelvet beszélő Sáfrány Károlyt, a jó magyar kedélyű Zsigmond Jánost és Salánky Istvánt, a politikai babérokat aratott Hévizy Jánost, a hajthatatlanul szigorú Récsi Edét, a később rendfőnökké lett Both Ferencet és másokat. Ezek legtöbbje érdekes és színes egyéniség volt, s egyike-másika bizonyára hatással volt a nagyreményű ifjú hivatástudatának felébredésére és kialakulására.

Ezeknél a külső hatásoknál azonban sokkal nagyobb szerepet játszottak Streiter Ferenc egyéniségének kifermálásában a belülről fakadó erők. Mert szel-

lemének tömörsége, erkölcsi felfogásának megkapó komolysága és korát messze meghaladó érettsége a szülői házból és az elemi iskolából a gimnáziumba is elkísérték, és társainak megbecsülésében rövidesen a *princeps iuventutis* díszes méltóságát szerezték meg számára. Néhány esztendő elegendő volt hozzá, hogy megfellebbezhetetlen tekintéllyé nőj je ki magát diáktársai előtt. Egyetlen szava elegendő volt diáksúrlódások elsimitására, egyetlen rosszaló tekintete vaskosabbaknak induló diákrétfák megelőzésére. De szükség esetén áldozatot is tudott hozni a közösségért. Ha egyik-másik társa hibájából kellemetlen helyzetbe került, türelmesen és mentegetődzés nélkül viselte mások könnyelműségének következményeit. És tudott nagylelkű lenni; tudott megbocsátani a nélkül, hogy szívében a megbántottság legkisebb fullánkja maradt volna. Érthető tehát, hogy barátai ösztönszerűen a több és jobb embernek kijáró tisztelettel tekintettek fel rája és Keresztelő Szent János kortársainak álmélkodó szavaival kérdezték maguktól: «Vajh, mi lesz ebből a gyerekekből?»

Ilyen előzmények után mindenki természetesnek találta, hogy a korán érett és befelé élő ifjú nem kint a világban, hanem a szerzetesi lemondásban kereste élethivatását: a hetedik osztály elvégzése után piarista novícius lett. Így az anya titkos vágya és a fiú pályaválasztása a legtökéletesebb harmóniába csengett össze. És egész további élete a bizonyosság rá, hogy Sebes Ferencet – a Streiter-nevet a novíciátusban váltotta fel a magyar Sebes-névvel – élethivatásának megválasztásában nem karrierhajhászás, hanem igazi benső lelki szükséglet vezette. Attól a pillanattól kezdve, hogy átlépte a novíciátus küszöbét, nem ismert hőbb vágyat, mint hogy Isten szíve szerinti pap és a kalazanciusi eszmény méltó hordozója lehessen.

Sebes Ferenc a novíciátusban kitűnő mesterre talált. Randveg Mihály magiszter eszményképe volt a jó nevelőnek, s nagyszerűen értett hozzá, hogy növendékeit rákapassa a magasabb igényű szellemi és lelki életre. Úgyszólván minden idejét nekik szentelte: célokat tűzött eléjük, buzdította, lelkesítette, ha oka volt rá, dicsérte, ha szükségét látta, korholta őket. Finom pedagógiai tapintatával a leghétköznapiabb dolgokból is kiérezte a nevelői mozzanatokot, és sietett azokat értékesíteni. Pedáns volt kicsinyesség és szörszálhasogatás nélkül, s ugyanakkor tudott nagyvonalú is lenni fellengzés nélkül. Mint szaktárgyaiban, a görög és latin filológiában hiánytalanul meg tudta éreztetni a hajszálfinom árnyalatokat, azonképpen rendi tárgyú előadásain is lépten-nyomon át tudta csillogtatni a harmonikus szerzetesi szellemet és a hamisítatlan piarista élet-eszményt.

Sebes Ferenc ilyen kitűnő mester vezetése alatt könnyen és simán belelátta magát a novíciátus szellemébe. Hiszen csak tovább kellett építenie azon a biztos alapon, melyet a szülői házból vitt magával. A novíciátus szigorú életrendjét és aszkézisét éppen olyan természetes és magától értődő dolognak találta, mint fokozottabb áhítatgyakorlatait. Teljes tudatossággal vállalta mind a kettőt, mert kitűnő eszközöket látott bennük áhított célja elérésére, szerzetesi hivatásának minél mélyebbre ágyazására.

Az újoncév leteltével a kecskeméti stúdiumba került a lelkes ifjú novícius. Itt ismét új légkör fogadta. Míg ugyanis a novíciátusban a hivatásos szerzetesi élethez okvetlenül megkívántató szellemi és erkölcsi feltételek megszerzésén volt a hangsúly, addig a stúdiumban inkább a tanári pályán nélkülözhetetlen elméleti ismeretek megalapozása és lehető gyarapítása nyomult előtérbe. Sebes Ferencnek ez sem okozott nehézséget. Hiszen a hatodik osztály óta színjeles tanuló volt;

nem kellett tehát jobb bizonyítvány után törnie magát; elég volt a már elért színvonalat tartania. És hogy ez teljes mértékben sikerült neki, arra döntő bizonyíték, hogy az érettségi vizsgálatot a szigorúságáról híres Fináczy Ernő előtt kitűnő eredménnyel tette le. (1902. június 19.)

Az érettségi vizsgálatot a legtöbb szerzetes tanárjelölt életében a szaktárgyválasztás fontos kérdése szokta követni. Sebes Ferenc akkor már túl volt ezen. Azzal ugyanis, hogy a szerzetespapi hivatás választásában a hangsúlyt mindig és következetesen inkább a papságra, mint a tanárságra helyezte, bizonyos fokig elkötelezte magát a hittudományoknak. Elüljárói természetesen szívesen hozzájárultak választásához. Így történt, hogy a tehetséges és szorgalmas ifjú az 1902. év őszén valóban a hittudományi kar elsőéves hallgatójaként iratkozott be. Az egyetemi élet azonban némi csalódást keltett benne. Ennek megértésére tudnunk kell, hogy a hittudományi karon abban az időben csaknem kizárólag olyan tanárok tanítottak, akik 25-30 vagy még több esztendeje ültek már az egyetemi katedrán; tehát fáradt öreg emberek, akik legjobb akarattal sem tudták kielégíteni ambíciózusabb tanítványaik igényeit. Ebben a tekintetben csak a nagy tudomány ú Székely István és az élénk szellemű Kiss János voltak kivételek; ők, mint a kar legfiatalabb tagjai, nemcsak korban, hanem pedagógiai készségben is sokkal közelebb állottak hallgatóikhoz.

Szerencsére azonban már néhány év múlva megindult a kar megifjítását és felfrissítését célzó munka. 1904. március 4-én a magyar szellemi élet két kiválósága nyert teológiai tanári kinevezést: Prohászka Ottokár és Karácsonyi János; az előbbi a dogmatika, az utóbbi pedig az egyháztörténelem tanszékére. Mivel pedig ezen kinevezéseket hamarosan mások is követték, „néhány év alatt egészen újjászületett a kar és szellemi színvonalában is nagyot emelkedett.

Sebes Ferenc az első kedvezőtlen benyomások ellenére nagy igyekezettel látott neki a tanulásnak. A hittudományok minden ága iránt érdeklődést tanúsított, de legközelebb talán mégis a dogmatika állott szívéhez. Ezért egész életén át a Gondviselés különös kegyelmének érezte, hogy megadatott neki, ha csak rövid időre is, a lánglelkű Prohászka Ottokár dogmatikai előadásait hallgatnia. Szorgalmát mutatja, hogy egyik évben a kar őt terjesztette fel a Schopper-féle szorgalmi díjra. Mihelyt lehetett, megkezdte szigorlatai letevését is. Az első szigorlatot harmadéves hallgató korában, 1905. március 27-én, a másodikat elsőéves tanár korában, 1907. február 27-én, a harmadikat kecskeméti prefektus korában, 1909. május 28-án s végül a negyediket kecskeméti nagy elfoglaltsága miatt csak 1912. május 31-én tette le.

A budapesti Kalazantinumban töltött évek azonban más tekintetben is javára váltak az ifjú teológusnak. Nevezetesen ezekben az években érett ki ritka bölcsesége és lélekismerete, melynek később mint lelki vezető annyi hasznát vette, úgyszintén finom tapintata és nyugodt higgadtsága, melynek viszont mint rendfőnök és mint közéleti ember látta nagy hasznát. Így mire végére ért tanulmányainak, már egészen kiforrott egyéniség volt; egész lényén, minden szaván és minden mozdulatán meglátszott a belülről élő lelki ember szigorú fegyelmezettsége és a mások életének megszentelésére hivatott szerzetespap túláradó jósága és mindenkin segíteni akarása.

Ezeknek a nagy emberi és keresztény erényeknek birtokában lépett Sebes Ferenc a tanári pályára. Első állomása a nagy alföldi metropolis, Szeged volt (1906-7). Itt mindjárt az elinduláskor alkalmá nyílt a tanári munka egész

területének megismerésére. Mert mint az I. C) osztály főnökének az osztályvezetés ezernyi apró gondján felül vállalnia kellett a magyar és latin nyelv tanítását is. Ha ehhez még hozzászámítjuk öt osztály (I. C), III. A), V. A), B), VII. osztály) hittanját és a kicsinyek hitelemzését, elhihetjük, hogy a gyenge-szervezetű fiatal tanárnak valóban nagy munkájába került ennyi különféle tiszt ellátása. De szívesen és lélekkel dolgozott. Nemcsak azért, mert fűtötte a pályakezdés szent hevülete, hanem azért is, mert a tanításban a lélekszolgálat és -nemesítés, tehát az általános papi hivatás egyik leghatékonyabb eszközt ismerte fel.

Szegedről már a következő esztendőben Kecskemétre került a lelkes ifjú tanár, hogy mint az ottani stúdium prefektusa cselekvőleg bekapcsolódjék a rendi fiatalok nevelésébe. Új állásában összesen négy esztendőt töltött (1907-11). Egészen véve a lelki elmélyülésnek és az emberismeretben való gazdagodásnak évei voltak ezek. A szerzett tapasztalatok és az emberekről kapott benyomások talán nem voltak mindig kellemesek – hiszen a felsőosztályos növendékek állandóan forrongó, nehezen kiszámítható és még nehezebben irányítható világok -, de a csalódások és szenvedések épúgy beletartoznak Isten lélekformáló terveibe, mint a sikerek és az örömek.

Kecskemétről mintegy pihenésképpen előbb Kolozsvárra, majd egy évvel később ismét Szegedre helyezték elüljárói a sokat ígérő fiatal tanárt. Második szegedi tartózkodása három évig (1912-1915) tartott, s talán nem járunk messze az igazságtól, ha ezt a három esztendőt a megboldogult életének legszebb és leg-harmonikusabb szakaszához számítjuk. Szerető jóbarátok meleg és meghitt körében maga is felmelegedett, s a mellett a városban is sikerült több olyan értékes barátságot kötnie, melynek meghitt melegsége és fénye élete végéig elkísérte. Iskolai kötelességeit most is híven és odaadással teljesítette. Mint alsőosztályos osztályfőnök – 1912-13-ban az I. B), 1913-14-ben az I. C), 1914-15-ben pedig a II. C) osztálynak volt a főnöke – éppen olyan otthonosan forgolódott a *páter parvulorum* tisztében, mint a felső osztályokban a nagy diákok lelki vezetőjének kényes és nagy körültekintést igénylő feladatkörében. Távollabi hivatását azonban még nem látta világosan. Futólag felmerült lelkében a tudós pálya alakításának gondolata is. Mióta az egyetem hittudományi kara doktori értekezését (*A marcionizmus*. Budapest, 1913. 85 l.) külön dicséretre érdemesítette, szemmel láthatólag kedvet kapott az írásra. A Katolikus Nevelésben, Katolikus Szemlében és a Magyar Középiskolában egymásután jelentek meg értekezései s mind'g tartalmas és formás könyvismertetései. Egyideig csakugyan úgy látszott, mintha a tudós babérraira vágynék.

Rendi vezetősége azonban másként határozott. Azzal ugyanis, hogy a nyugalmas szegedi évek után az 1915-16. iskolai évre a kolozsvári, az 1916-17. esztendőre pedig a kolozsvárral egyesített budapesti Kalazantinumba rendelte lelki vezetőnek, véglegesen a rendi nevelés számára foglalta le. Egészen ugyan ezután sem szakított a tudománnyal. 1924-ben a Szent István-Társulat felkérésére sajtó alá rendezte Prohászka Ottokár *Keresztény bűnbánat és bűnbocsánat* c. művének rövidített kiadását, és a Katolikus Szemlében továbbra is szívesen vállalkozott a katolikus tudomány egy-egy kiemelkedőbb termékének (pl. Schütz A.: Dogmatika, Kat. Lexikon) ismertetésére. Ezek az ismertetések azonban már nem annyira a tudomány benső ihletéből, mint inkább az illető munka, illetve szerzője megtisztelésének vágyából fakadtak. Ennek megfelelően a bekebelezett doktori cím is, mellyel az egyetem hittudományi kara az 1925-i jubi-

leumi szentév alkalmából kitüntette, már inkább a közéleti embernek, mint az ígéretes tudósnak szolt.

A fiatal spirituális Isten ujját látta elüljárói rendelkezésében, habozás nélkül belenyugodott s iparkodott minél gyorsabban és minél teljesebben beleélni magát új hivatáskörébe. Feladata nem volt könnyű. Hiszen sok tekintetben úttörő munkát kellett végeznie. Eddig ugyanis a piarista stúdiómban és Kalazantinumban nem volt külön spirituális; a lelki vezetés gondja és terhe épúgy a prefektus vállára nehezedett, mint az igazgatásé és a tanulmányi ellenőrzésé. E miatt nem alakulhattak ki hagyományok, melyek eligazításul szolgálhattak volna a régiek nyomába lépő új nemzedékeknek.

Sebes Ferenc azonban nem ijedt meg az eléje tornyosuló nehézségektől. Hiszen nem üres kézzel indult neki a spirituálisságnak: az érés éveiben gyűjtött gazdag lelki kincsei most százszoros termést hoztak. Az a körülmény, hogy mindjárt az elindulásakor sikerült rátalálnia önmagára, még jobban megkönnyítette feladatát. Így néhány rövid esztendő nemcsak arra volt neki elegendő, hogy kialakítsa a piarista lélekvezetés sajátos stílusát, hanem arra is, hogy egy gazdag szellemi örökség alapjait rakja le, melynek később spirituális utódai kitűnő hasznát látták. Tehát sikerült megoldania a legnehezebb feladatok egyikét: sikerült úgyszólván minden előzmény nélkül időálló hagyományokat teremtenie.

Hogy milyen gyorsan beletalálta magát az új spirituális hivatásába, arra legjobb bizonyíték, hogy meglepően rövid idő múltán a rendi növendékek szűk körén túl már a világiaknak is pazar kézzel tudott juttatni gazdag lelki kincseiből. Mert Sebes Ferenc mindjárt budapesti tartózkodása elején megkezdte azt a széleskörű lelkipásztori tevékenységét, mely az évek múlásával az intelligens körök egyik legkeresettebb lelki vezetőjévé avatta. Lelkipásztori munkáját ugyanazok a vonások jellemezték, melyek egyéniségének olyan ellenállhatatlan varázst kölcsönöztek: finomság, tapintat, bölcsesség és szelídség. Nem volt barátja a sok beszédnek és a nagy szavaknak, de amit mondott, az mindig magvas, biztató és reménységre hangoló volt. Ha hasonlattal akarnánk élni, azt kellene mondanunk, hogy sokkal több volt benne Fénelon szelídségéből, mint Bossuet fellengzős ékesszólásából.

Később a körülmények alakulása még jobban kitágította az immár gazdag tapasztalattal rendelkező spirituális munkakörét. Mikor ugyanis a proletárdiktatúra nálunk is megtiltotta a vallástannak rendes iskolai tárgyként való tanítását, ő is bekapcsolódott a kápolnámban meginduló önkéntes hitoktatásba. Ettől az időtől kezdve öt éven át (1919-1924) mint iskolánk egyik hittanára működött, s ezen a címen egyik megalapozója lett annak a belterjes lélegző munkának, mely ifjúsági kápolnámban ma is egyik fő vonzóereje a katolikus társadalom szívében. Böven kivette részét az ifjúsági gyóntásokból, úgyszintén a kápolnai szentbeszédéből. Beszédeit általában gazdag tartalom, világos tagolás és meggyőző okfejtés jellemezte; látszott rajtuk, hogy gondos előkészület és sok elmélkedés eredményeként születtek. E mellett sohasem hiányzott belőlük a szó nemes értelmében vett kenetesség. Hiszen a szentbeszédben igazában nem az ember, hanem Isten szava szól a lélekhez; ezért legbensőbb lényegéhez tartozik a bensőség és kenetesség. Sebes Ferenc beszédeinek hatását még fokozta kellemes hangja és nyugodt, minden álpátoszt gondosan kerülő előadása. Túlzás nélkül mondhatjuk, hogy hittanári működésének öt esztendeje alatt ifjúsági kápolnámban megszivesebben hallgatott szónokai közé tartozott.

Az 1923. év ismét újabb bővülést idézett elő Sebes Ferenc munkakörében. A változás a rend vezetésében beállott mélyreható személycserékkel állott összefüggésben. A S. Congregatio religiosorum ugyanis 1923. július 19-én kelt határozatával új generálist állított a rend élére, s az egyidejűleg újjászervezett generálistanácsba a közép-európai provinciák képviselőjében Szinger Kornél rendfőnököt nevezte ki asszisztens generálistá. Az ily módon megüresedett rendfőnöki méltóságba azután Hám Antal eddigi tanulmányi asszisztent emelte Róma bizalma. Mivel azonban így a rendi fiatalok nevelési és tanulmányi ügyeinek nagy felelősséggel járó irányítása gazdátlan maradt, az új rendfőnöknek és tanácsának egyik legsürgősebb feladata volt, hogy megfelelő embert keressenek a kényes ügykör ellátására. Bizalmuk a kitűnően bevált spirituális felé fordult, így került Sebes Ferenc referensi címmel és minőségben a rendi nevelés élére. Egyelőre azonban a spirituálisságot, sőt egy esztendeig a gimnáziumi hittanárságot is megtartotta.

A referensi megbízás már *gradus ad Parnassum* volt. Sebes Ferenc pályája ettől az időtől kezdve töretlen vonalban ívelt felfelé. 1925-ben asszisztenssé, 1928-ban pedig rendfőnökké választották. A választás nem érte készületlenül. Mert visszahúzódó szerénysége nem zárta ki a szó nemes értelmében vett férfiúi nagyratörést. Kiváló szellemi és erkölcsi képességeinek birtokában joggal hihette, hogy rá még szerep vár a rend vezetésében. Ezért húzódozás nélkül meghajolt rendtársai bizalma előtt, és a Gondviselésbe vetett bízó hittel haladéktalanul átvette a rend kormányzását. Megválasztása eredetileg csak három évre szólt; mivel azonban rendtársai utána még három ízben (1931. július 16., 1934. június 27., 1937. július 2-án) megajándékozták bizalmukkal, a három esztendő tizenkettőre duzzadt. Így Sebes Ferenc Szlonyay Elek, Orosz Zsigmond, Bolla Márton, Grosser János, Somhegyi Ferenc, Kalmár Endre és Magyar Gábor kivételével valamennyi elődjénél hosszabb ideig állott a magyar provincia élén.

Talán nem szükséges mondanunk, hogy a rendfőnöki választás egészen új korszakot nyitott Sebes Ferenc életében. Hiszen annak az embernek, aki addig a tanításon s a saját és mások lelki ügyeinek irányításán kívül jóformán semmi mással nem foglalkozott, most egyszerre a forrongó, pillanatról-pillanatra változó élet kellős közepébe kellett lendülnie; a csendes szemlélődés és visszahúzódás emberének szinte egyik napról a másikra százak és százak szemének, fülének, kezének és lábának kellett lennie. És ő habozás nélkül vállalta a lényétől annyira idegennek látszó munkakört. Azzal a szolgálatkészséggel, mely egész életén át jellemezte, beállott a meginduló hajzába, mely tizenkét esztendő alatt egészen felőrölte életerejét. Mert ő nem tudott és nem akart félember lenni; a félmunkát sem magában, sem másokban nem tűrte. Amint egyszer magára vette a rendfőnökség terhét, úgy akarta viselni, mint legnagyobb elődei viselték. És ez teljes mértékben sikerült is neki: mint rendfőnök, olyan sokoldalú és nagyszabású tevékenységet fejtett ki, amilyent megválasztása pillanatában bizonyára senki sem várt tőle.

A rendfőnökség gazdag tartalmából mindenekelőtt a *paternitast* érezte ki. Valóban szerető atyja akart lenni valamennyi rendtagnak, nagyoknak és kicsinyeknek egyaránt. Az atyai látogatásokat bizonyára kevés rendfőnök vette nálánál komolyabban, és még kevesebb gyakorolta lelkiismeretesebben. Minden három évben rendszeresen végig látogatott minden rendházat, felkérdezett, megnyugtatót, bátorított, ha kellett, jóra ösztönzött minden rendtagot. És mindezt a legodaadóbb atyai szeretettel. A kis novíciusok és studensek panaszait és problémáit

ugyanolyan komolysággal és megértéssel hallgatta végig, mint a korban és érdemben vezető atyák fejtegetéseit, illetve felvilágosítást kérő kérdéseit. De ajtaja és szíve egyébként is mindig nyitva állott rendtársai előtt. Nem csoda tehát, hogy nemcsak személy szerint, hanem lélek szerint is ismerte valamennyiöket; ismerte jótulajdonságaikat, de ismerte gyengeségeiket és emberi gyarlóságukat is. Az előbbieket igyekezett gyarapítani, az utóbbiakat pedig nyesegetni. Mint a rend erkölcsi érdekeinek legfőbb őre, kész volt azonnal megadni a vészjelet, ha valahol visszaélést vagy erkölcsi lazaságot észlelt. Intő, figyelmeztető és feddő levelei és négy szemközt elhangzott szemrehányásai mind megannyi beszédes bizonyosságai az apostoli szó megrendítő igazságának: «Ki szenved, hogy én ne szenvednék? ki botránkozik meg, hogy én ne égnék?» Érzékeny, finom hangolású kedélye még fogékonyabbá tette a kellemetlen benyomások utórezgéseinek szenvedő átérése iránt. Látogatásairól készített részletes feljegyzései meggyőzően mutatják, mennyire szívvel-lélekkel, sokszor milyen mélyre leható lélekrezdülésekkel végezte hivatásának e fontos ügykörét.

A *paternitas* fogalmának ebből a mélységes felfogásából következett, hogy Sebes Ferenc rendfőnöksége egész ideje alatt kiváló gondot fordított rendje erkölcsi színvonalának emelésére és minél gazdagabb szerzetesi tartalommal való telítésére. Az ú. n. reform kérdése mindvégig központi problémája maradt rendfőnökségének. A kérdés felvetődését nem annyira benső, mint inkább külső okok idézték elő. Az új egyházi jogi törvénykönyv, a *codex iuris canonici* kihirdetése és életbeléptetése (1917. május 27) ugyanis elodázhatatlanul szükségessé tette az egyes szerzetesrendek szabályzatának, konstitúciójának gondos átvizsgálását és az új törvénykönyvhöz való idomítását. A munka mindjárt a világháború lezajlása után megindult. Az egyes rendek legkülönb erőiket bízták meg a kényes és roppant felelősséggel járó feladat lebonyolításával. Ugyanakkor azonban az illetékes egyházi hatóságoknak arra is volt gondjuk, hogy az elméletet összehangolják a való élettel. Ezért országonként külön vizitátorokat küldöttek ki azzal a megbízással, hogy gondoskodjanak az átvizsgált és megfrissített konstitúcióknak hiánytalan életbeléptetéséről. A magyarországi férfiszerzetekre nézve Hanszen Hubert, az Isteni Ige Társaságának (Societas Verbi Divini) magyar provinciálisa kapta ezt a kényes megbízást (1927. június 28).

Hanszen küldetése természetesen a magyar piarista rendtartományra is szólt. Nálunk azonban még nagyobb nehézségekbe ütközött az eredeti konstitúciókhoz való visszatérés, mint más rendekben. Ennek oka a magyar piaristaság sajátos történelmi fejlődésében keresendő. Mióta ugyanis II. József 1781-ben eltiltotta a rendet római egyetemes főnökével, generálisával való érintkezéstől, a magyar provincia egészen az önálló fejlődés útjára tért. Az egyházi és világi főhatóságok gyakoroltak ugyan felette némi ellenőrzést, de ez csak ritkán lépte túl az anyagi ügyekben való gyámkodás határát. Így érthető, hogy a liberális korszellem nem egy pontban kikezdte a szerzetesi fegyelmet.

Róma már a múlt században felfigyelt a jelentkező bajokra, s orvoslásukra megkísérelte a magyar piaristaságnak az egyetemes piaristaságba való beillesztését. Komolyabb fordulatot azonban csak 1904. tavaszán Mistrangelo Alfonz firenzei érsek, megbízott generális látogatásával (május 10-18) vett a dolog. Ettől fogva éveken át folytak a tárgyalások, melyek végül az 1910. június 25-én kiadott római rescriptumra vezettek. A rescriptum értelmében a magyar rendtartomány jogot nyert arra, hogy elüljáróit továbbra is az addigi gyakorlatnak megfelelően vagyis a generális kinevező jogának mellőzésével vá-

lassza, másrészt azonban vissza kellett helyezkednie a generális joghatósága alá, és a generálisi tanácsba a többi provinciákhoz hasonlóan képviselőt kellett küldenie. (Hierarchiai unió.)

Ilyen előzmények után érthető, hogy a magyar piaristák nagy része idegenkedéssel fogadta Hanszen küldetését, mert egyrészt keservesen kivívott autonómiáját, másrészt megszokott életkereteit féltette tőle. Az a körülmény, hogy Hanszenével párhuzamosan más vizitáció, Pasetto Hermenegild püspöknek az egész rendre kiterjedő vizitációja is folyt, csak fokozta az általános feszültséget. A legnagyobb baj azonban az volt, hogy sokáig senki sem tudott semmi biztosat. Hanszen néhány, inkább szervezeti, mint fegyelmi intézkedés foganatosítása után azt ajánlotta az illetékes egyházi köröknek, hogy egyetemes rendelkezés helyett inkább rendenkint, külön-külön delegátusok kiküldésével gondoskodjanak a szükséges újjátások életbeléptetéséről. Így az ügy sokkal tovább elhúzódott, mint eredetileg gondolták.

A bizonytalanság erősen ráfeküdt a lelkekre. Sokan azért húzódoztak a készülő reformoktól, mert féltették tőlük a magyar piaristaság nemesveretű hagyományait. Mások viszont a rend kettéválásától tartottak. De voltak olyanok is, akik a *sint ut sunt, aut non sint* kényelmes álláspontjára helyezkedtek. Jóidőig maga a rendfőnök sem látott tisztán a dologban. Csak a vállára nehezedő felelősség nyomasztó súlyát érezte. Hiszen a reform kérdésében a provincia jövője forgott szóban. Egy elhamarkodott lépés éppen olyan könnyen végzetessé válhatott, mint egy szükséges lépés idejében való megtételének elmulasztása. Lelki vergődésébe jól bevilágít 1930. január 9-én kelt bejegyzése: «Ma jött meg a generális körlevele, melyet a vizitációt megszüntető s a reformokat elrendelő dekrétumokkal kapcsolatban küldött. Igen súlyos dolog! Alkalmas arra, hogy az egész provinciát szétugrassza! Kimondhatatlanul súlyos feladatok elé állít I Csak Isten különös segítségével birkózhatom meg velük! *Deus in adiutorium meum intende!*» De azért egy pillanatra sem csüggedt el. Sőt új erőt merített a helyzet feszültségéből. Még 1930. tavaszán személyesen ellátogatott Rómába, és az ott töltött két hét alatt (április 30-május 12) a generálissal és tanácsával ismételt és tüzetesen megbeszélte a dolgot. Május 9-én pedig Őszentsége, XI. Pius pápa előtt jelent meg külön kihallgatáson. Tárgyalásaiból azt a tanulságot szűrte le, hogy Róma nem hajlandó kivételet tenni a magyar provincia kedvéért, de viszont nem barátja az elsietésnek és erőszakolásnak sem. Elve ebben is, mint minden alapvető kérdésben: *sensim sine sensu* – lassan, szinte észrevétlenül.

A római látogatás nem hártott el minden akadályt, de megtörte a jeget. Az idő is megtette érlelő hatását. A fejlődés megindult, bár megközelítőleg sem olyan terjedelemben és ütemben, mint felülről várták. Zökkenések és félresiklások ezentúl is fordultak elő. De ezen nincs mit csodálkoznunk. Hiszen olyan változtatásokról, olyan árnyalatok közbeiktatásáról volt szó, melyek mélyen belevágtak egyesek és a közösség megszokott életrendjébe, s ezért szükségképpen sokak léleknyugalmanak felzaklatásával fenyegettek. Itt valóban nagy körültekintésre, finom tapintatra és mély lélekismeretre volt szükség. És Sebes Ferenc kiváló mértékben rendelkezett ezekkel a tulajdonságokkal. Ezzel természetesen nem akarjuk azt mondani, hogy minden esetben eltalálta a cselekvés idejét és helyes mértékét. Bizonyos, hogy hibákat ő is követett el. Hiszen az elérendő célok és a használandó eszközök előtte is csak fokozatosan világosodtak meg. Nem csoda tehát, hogy magatartása nem mutatta mind g azt az elvszerű következetességet, melyet a szőnyegen forgó kérdések életbevágó fontossága megkívánt volna.

De egészben véve mégis jól megállotta helyét. Legjobb bizonyíték erre, hogy mindvégig meg tudta tartani fölöttes hatóságainak és rendtársainak bizalmát. De talán még többet mond a végső eredmény: Sebes Ferencnek bölcs mértéktartásával, önmagához mindig hű és mégis szelíd elvszerűségével sikerült diadalmaskodnia az akadályokon, és sikerült olyan megoldást találnia, mely felfelé és lefelé egyaránt kielégítette az igényeket. Szentírási képpel szólva sikerült új bort öntenie a régi tömlőbe, azaz sikerült a magyar piaristaság nemes hagyományait hiánytalanul átmentenie a fegyelmezettebb jelenbe és jövőbe.

Hasonló nagyvonalúságot tanúsított Sebes Ferenc az iskolapolitikában. Pedig ezen a téren is súlyos és felelősségteljes feladatok vártak rája. Nem szabad ugyanis felejtünk, hogy az ő rendfőnöksége idejére esik a két utolsó középiskolai törvénynek az 1924: XI. és az 1934: XIV. t.-c.-nek végrehajtása, a katolikus iskolai autonómia kiépítése és az iskolai igazgatás gyökeres átszervezése (1935: VI. t.-c.); csupa olyan dolgok, melyek egészen közelről érintették a szerzetes iskolák életét is.

Sebes Ferenc azonnal felismerte a tervezett újítások mélyreható jelentőségét és szívesen állott megvalósításuk szolgálatába. Ezen a téren legkiemelkedőbb tette a felsőház 1934. május 3-i ülésében mondott nagy beszéde volt, melyben az új középiskolai törvényjavaslat előzményeit és elvi szempontjait ismertette. Gondosan felépített és irodalmi szempontból is jól kidolgozott beszédére széles körökben felfigyeltek. Ő maga is megvolt elégedve az eredménnyel. «A felsőházban – olvassuk feljegyzéseiben – fényes sikerrel mondtam el előadói beszédemet az új középiskolai törvényjavaslatról. Az egész ház gratulált. Eseményszámba ment. József főherceg és egy más valaki azt mondta, hogy ilyen szép beszédet még nem hallott a felsőházban.»

Nem kevésbé fontos szerepet játszott Sebes Ferenc a katolikus iskolai autonómia kialakításában és gyakorlati keresztülvitelében. Az 1934. március 20-i püspöki konferencia óta, mely a tanítórendek főnökeinek bevonásával először körvonalazta az autonómia terjedelmét, részt vett a Katolikus Középiskolai Főhatóság (KKF) minden ülésén, s bölcs hozzászólásaival és kiértett tapasztalataival nem kis mértékben közrehatott abban, hogy a nehezen induló szervezet idővel az iskolai autonómia legfontosabb szervvé nőtte ki magát. Ugyanígy számottevő része volt az újjászervezett Katolikus Tanügyi Tanács munkájának megindításában is.

A külső keretek erősítése mellett nem kisebb figyelmet fordított Sebes Ferenc az iskola belső életének felfrissítésére. Ezen a téren is bölcsnek és megértőnek mutatta magát, és híven alkalmazkodott a piarista iskola többszázados elvéhez: semmit el nem vetni csak azért, mert régi, és viszont semmit el nem fogadni csak azért, mert új. A múlt és jelen érdekeit igyekezett ezen a téren is harmonikusan összehangolni egymással. Ezért amíg egyfelől változatlanul megőrizte, sőt erősítette a piarista iskola nemes humanista hagyományait, addig másfelől a modern nyelvi tanítás érdekeinek messzemenő felkarolásával példaszerűen kielégítette a korszerűség követeléseit. Ezen a téren első lépése volt, hogy az 1924: XI. t.-c. végrehajtásával kapcsolatban a rend tíz gimnáziumából ötöt: a debrecenit, magyaróvárit, nagykanizsait, sátoraljaújhelyit és tatait reál-gimnáziumokká minősítette át, és az 1928-29. iskolai évtől kezdődőleg valamennyiben megindította a francia, illetve Tatán az angol nyelv tanítását. Újabb engedmény volt a korszerűség javára, hogy az 1931-32. iskolai évtől kezdve fokozatosan a humanisztikusnak megmaradt budapesti, kecskeméti, szegedi, váci és veszprémi gimnáziumokban is elrendelte a

francia nyelvnek fakultatív tanítását, rendfőnöksége utolsó idejében pedig előkészítette az olasz nyelvnek, mint második modern nyelvnek fakultatív bevezetését a budapesti, debreceni és szegedi gimnáziumokban.

Sőt annyira ment a modern idők követeléseinek megértésében, hogy alkalomadtán még a hagyományos, szinte megcsontosodott iskolai keretek megbontásától sem riadt vissza, s a gimnázium mellett kész volt más, időszerűbb iskolatípusokkal is kísérletezni. Kitűnő példa erre a debreceni kereskedelmi iskola, mely immár negyedik éve hirdeti *urbi et orbi* a magyar piarista pedagógia rugalmasságát és alkalmazkodóképességét. Hogy az első fecskét egyelőre nem követte több, s hogy nevezetesen a kecskeméti kereskedelmi és a magyaróvári mezőgazdasági középiskola felállítása csak tervezgetés maradt, annak oka nem a jóakarát és a vállalkozási kedv hiányában, hanem inkább az idők szokatlanul megnehezedett járásában keresendő.

A benső szellem mellett az anyagi alapok erősítésére is kiváló gondot fordított Sebes Ferenc. Különösen a fenntartói jogviszonyok egységes rendezésével tett megbecsülhetetlen szolgálatot rendi iskoláinknak. Ismeretes, hogy ezen a téren előtte valóságos anarchia uralkodott. Volt iskola, amelyiknek három-négy fenntartója is volt, s mivel ezek mindegyike lehetőleg kivonta magát a teher alól, az intézetek anyagi szükségleteinek kielégítésére édes-kevés, korszerű fejlesztésére pedig jóformán semmi sem történt. Az összeomlást követő évek gazdasági leromlása természetesen még érezhetőbbé tette a helyzet tarthatatlanságát. Még a tanulmányi alap is annyira elszegényedett, hogy az 1932-33. iskolai évben márcsak részben tudott eleget tenni iskoláinkkal szemben fennálló kötelezettségeinek. Ilyen körülmények közt egyik-másik iskolánkra egyenesen életkérdés lett a fenntartói jogviszonyok sürgős rendezése.

Sebes Ferenc itt is a legbölcsebb és a mellett a legegyszerűbb megoldást választotta: régi stílusú, meddő és kilátástalan tárgyalások továbbfolytatása helyett egyszerűen rendi kezelésbe vette a rendezetlen jogviszonyú iskolákat. A több közület által fenntartott, illetve segélyezett váci és veszprémi, majd valamivel később az egyházközségi jellegű debreceni és kecskeméti gimnáziumokra nézve hosszabb-rövidebb tárgyalás után létre is jött a megegyezés. Jóval nehezebbnek bizonyult a tanulmányi alaptól támogatott iskolák ügye. De Serédi Jusztinián hercegprímás és Mészáros Károly kultuszminiszteriumi államtitkár jóakarátú és megértő támogatásával itt is sikerült leküzdenie az akadályokat. Az 1933. július elseji hatállyal életbelépett megegyezés szerint a rend vállalta a budapesti, magyaróvári, sátoraljaújhelyi és tatai gimnáziumok összes személyi és dologi terheit, de viszont megkapta az összes iskolai díjakat és a különböző forrásokból eredő fenntartói hozzájárulásokat; ezenfelül a tanulmányi alap kötelezte magát, hogy tizenegy rajz- és testnevelési tanárt és hat altisztet bocsát a nevezett iskolák rendelkezésére.

A fenntartói kérdésnek ilyen egyszerű, szinte Kolumbusz tojására emlékeztető megoldásával mind a két érdekelt fél nyert; nyertek a régi fenntartók, mert általa megszabadultak egy csomó, nekik idegen gondtól és felelősségtől, s nyert a rend, mert végre-valahára úr lehetett a maga portáján. De ezen túlmenően is nagy haladást jelentett a fenntartói jogviszonyok egyöntetű rendezése, mert egyrészt a tandíjszedés jogának megadásával bővebben csörgedező forrást nyitott a személyi és anyagi szükségletek fedezésére, másrészt az eddiginél nagyobb mértékben biztosította a rendi iskolák életének kívánatos harmóniáját. Mert ettől fogva a két városi jellegű gimnázium, a nagykanizsai és szegedi

kivételével valamennyi piarista kollégiumban teljesen azonos elvek szerint folyt a munka.

Ez a rendezés egyúttal rámutat Sebes Ferenc egyéniségének egyik legszembetűnőbb oldalára: erős gazdasági érzékére. Aki tanár, növendékelöljáró és asszisztens korában soha mással, mint tisztán szellemi munkával, tanítással és belterjes lélegzondozással nem foglalkozott, az mint rendfőnök egyszerre a gazdasági kérdések kiváló ismerőjének és szakértőjének bizonyította magát. Úgyszólván rendfőnöksége első napjától kezdve tevékenyen bekapcsolódott a rendi birtok kezelésébe és a hozzáértő ellenőrzésen túl az irányításból is kivette a részét. Hogy a kusztódiátus rendfőnöksége alatt az ország egyik legjobban felszerelt és megmunkált egyházi nagybirtoka lett, az nem kis részben az ő érdeme.

De a rendi birtokok hozadékának fokozásán kívül más módon is tudta növelni Sebes Ferenc a rend jövedelmeit. Így pl. az öszödi birtoktest balatoni dűlőjének s a budapesti rendház agrárcélokra többé nem használható kőbányai és zuglói birtokának parcellázásával kitűnően jövedelmező forrást nyitott. Az ily-, módon előállott jövedelemtöbbletet azután a húszas évek birtokreformja nyomán leadott 709-5 kat. hold pótlására igyekezett felhasználni, és ügyes vásárlásaival hamarosan sikerült is elérnie, hogy a kusztódiátus megközelítőleg visszanyerte eredeti kiterjedését. Szerencsés vásárlásai közül különösen kettőt kell kiemelnünk: 1931-ben a somogyiszi Hunyady-birtokból 296, 1933-ban pedig őrgórf Pallavicini György Siva nevű pusztájából 233-5 kat. holdat szerzett meg a viszonyokhoz képest igen kedvező áron. Az előbbi szerzeményt a birtokreform nyomán erősen megcsönkített várongi, az utóbbit pedig a szentiváni gazdaság kiegészítésére használta fel.

Ugyanerre az időre esik a budapesti rendház mádi gazdaságának megalapozása is. A dolog azzal kezdődött, hogy alkaposvári Somogy megyei Takarékpénztár a rossz gazdasági viszonyok miatt válságba jutott. Mivel a bukásban 204.000 P betét erejéig a rend is érdekelve volt, Sebes Ferenc nem nyugodott addig, míg rengeteg utánjárással keresztül nem vitte, hogy a takaréknak a veszendőbe ment tőke fejében és 15.000 P készpénz lefizetése ellenében átengedte 53 holdas jól felszerelt mádi szőlőbirtokát (1933). Mivel azonban a szőlő fenntartása megfelelő birtok nélkül nagyon költségesnek ígérkezett, sürgősen gondoskodni kellett kiegészítéséről. A következő években több részletben eszközölt erdő- és szántóföld-vásárlással sikerült is több mint ezer holdra kikerekíteni a szép és immár gazdaságosnak ígérkező birtokot. Ha ehhez még hozzávesszük, hogy e nagyszabású birtokszerzésekkel párhuzamosan egyes rendházak (Debrecen, Kecskemét, Magyaróvár, Nagykanizsa, Szeged, Vác) birtokállományában is számottevő gyarapodás történt, nagy vonalakban előttünk áll a kitűnő gazdának és a céltudatos birtok-szerzőnek képe.

A jó gazda mellett külön ki kell emelnünk Sebes Ferencben a nagy alkotót és tervezőt. Így pl. a kecskeméti gimnázium monumentális építkezésének befejezését egyes-egyedül az ő fáradhatatlan utánjárása tette lehetővé. Ugyancsak az ő érdeme, hogy jelentékeny áldozatok vállalásával tulajdonjogilag is biztosította a gyönyörű iskolapalotát a rend számára. Hasonlóan az ő leleményességét és szervezőképességét hirdeti a kecskeméti internátus létesítése és a régi gimnáziumból alakított új rendház lakályos és ízléses berendezése, a tatai új internátusi szárny megépítése és a régi pálos kolostorból lett sátoraljaújhelyi rendház költséges restaurálása. De legnagyobb szeretettel talán mégis szeretett szülővárosa,

Vác ősi kollégiumának megújításán csüggött. Éveken át gyűjtögette rá a pénzt, nagy utánjárással tetemes államsegélyt eszközölt ki, és mihelyt tehetette, a nehéz háborús viszonyok ellenére is megindította az építkezést. Mivel azonban a munka sokkal tovább elhúzódott, mint eredetileg tervezték, a nagy alkotó már nem érte meg hön öhajtott befejezését.

Természetes, hogy ilyen gazdag és sokirányú tevékenység nem maradhatott rejtve a világ előtt. Tisztelőinek folyvást népesedő tábora szinte napról-napra nagyobb megbecsüléssel tekintett fel Sebes Ferencre. Kiváló emberi tulajdonságai: megbízhatósága, nyájas és megnyerő modora, kitűnő emberkezelése csak fokozták az iránta érzett általános tiszteletet. Idővel a legmagasabb körök is megértéssel és jóakarattal figyeltek fel működésére. Erre mutat, hogy Hóman Bálint vallás- és közoktatásügyi miniszter ismételtén őt kérte fel középiskolai törvényjavaslatának felsőházi előadójaul; a Kormányzó Úr Ófőméltósága pedig rendfőnöksége tízéves évfordulója alkalmából a Magyar Érdemrend középkeresztjével tüntette ki.

De hiába, Sebes Ferencen is betelt a sokat dolgozó emberek szomorú végezte: a kifáradt test nem győzte követni a lélek állandó szárnyalását. A megállást nem ismerő munka és a velejáró szüntelen idegizgalom időnap előtt kikezdte ~ szervezetét. Ezen annál kevésbé csodálkozhatunk, mivel teherbírása, mint láttuk, amúgy is korlátolt volt. Egy súlyos, csaknem végzetes gyomorvérzés (1917. április 3) csak rontott a helyzeten. Mert bármennyire óvatosan, szinte aszkéta módon élt a megboldogult, a hiányzó erőforrásokat pótolni nem tudta. Viszont az élet haladt tovább a maga útján; a nagy hajrában nem volt megállás. Így állott elő az a tragikus helyzet, melyet ő maga úgy jellemzett, hogy mindig többet - kellett dolgoznia, mint amennyit szervezete megbírt. Nem csoda tehát, hogy az örökös vártánállás, a mások, százak bújának-bajának megosztása és főleg a rája nehezedő roppant felelősség súlya hovatovább felemésztette erejét Gyakran visszatérő fejfájása, utóbb már szinte krónikussá vált fáradtságérzése és a budapesti eucharisztikus kongresszus idején (1938) fellépett újabb súlyos gyomorvérzése mindmegannyi beszédes tünete volt elnyűtt szervezete fokozatos kimerülésének.

Sebes Ferenc azonban nem akarta tudomásulvenni az intő jeleket. Rendfőnöki teendőit, ha talán valamivel lassúbb ütemben is, rendesen végezte; sőt újabb terveket szőtt a közelebbi és távolabbi jövőre. Annyira benne élt a munka lázában, hogy mikor az 1940. évi káptalan új rendfőnököt választott helyébe, önként vállalkozott a budapesti házfőnökség tömérdek gondjának és terhének viselésére. E mellett tagja maradt a rendfőnöki tanácsnak is. Ebben a minőségben főleg a váci építkezésen tartotta rajta a szemét. De bőven kivette részét a Kelet-magyarországgal visszatért máramarosszigeti és nagykarolyi gimnáziumok új életrekeltéséből is. Világos látásával és nagyszerű gyakorlati érzékével itt is mindjárt rátalált a helyes ösvényre.

Mindez azonban márcsak utolsó fellobbanása volt a kihunyini készülő élet-erőnek. A túlfeszített akciót még nagyobb reakció követte. Az elnyűtt szervezet lassankint kezdte felmondani a szolgálatot. A gyomorvérzések egyre jobban gyorsuló ütemben ismétlődtek. De még nagyobb baj volt, hogy a gondos orvosi vizsgálat már december elején előrehaladott szív- és vesebajt állapított meg a szegény betegnél. Az 1941. év jobbulás helyett még inkább rosszabbodást hozott. Heteken-hónapokon át követték egymást a súlyos szívrohamok. Valamivel kedvezőbbre csak a tavasz beköszöntésével fordult a helyzet. Április és május hava

meglepően jól telt el. Betegünk hálás is volt érte a jó istennek. Sokat imádkozott, elmélkedett, és amikor csak tehetett, elvégezte napi szentmiséjét. Szabadidejében különösen nagy kedvvel merült bele Kalazanci Szent József kedvelt fiatal novíciusának, Glicerio Landriáninak életrajzaiba, és egy magyar életírás összeállítására gondolt. Szívesen foglalkozott a nagy német misztikus, Eckehart mester műveinek tanulmányozásával is.

Állapota javulásával munkakedve is újraéledt. Újból rendszeresen foglalkozott a váci építkezés bonyolításával, szorgalmasan készítette a rend főnöksége három utolsó esztendéjéről szóló jelentést, s memorandumot készített a máramaros-szigeti és nagykárolyi gimnáziumok jogviszonyainak rendezésére. Sőt még arra is volt kedve és bátorsága, hogy az új iskola megtekintésére és édesanyja meglátogatására kimenjen Vácra.

Mivel jó közérzése változatlanul tartott, május 29-én orvosi tanácsra kiment a rendház svábhegyi nyaralójába, a Cassiacumba. Itt néhány napig kifogás; talánul is érezte magát, de már június 5-én váratlanul látási zavarok léptek fel nála. A zavarok, mint az orvosi vizsgálat hamarosan megállapította, az elégtelen -veseműködéssel állottak összefüggésben. Mindazonáltal néhány napig még kint maradt; csak június 10-én szánta rá magát a hazajövetelre. De alighogy hazaért, vesevérzése támadt. A súlyos tünetből ösztönszerűen megérezte, hogy napjai meg vannak számlálva. Ezért még 10-én töredelmesen meggyónt, 13-án pedig bevittette magát a belgyógyászati klinikára. Itt első dolga volt komolyan felkészülni a halálra: 15-én Tomek Vince asszisztens kezéből példaszerű áhítattal felvette a nagy betegek szentségét. «Egy életre való élmény volt – olvassuk-^ Tomek feljegyzéseiben – a vele való akkori beszélgetésünk, az ő áhítása, tőlünk való búcsúzása és üdvözlésküldése a provincia minden tagja részére.»

Az utána következő hét viszonylagos nyugalomban telt el. A beteg rendszeresen fogadta sűrűn hozzálátogató rendtársait, rokonait és tisztelőit. Testileg ugyan szenvedett, de szellemileg friss volt, és állandóan érdeklődött a szőnyegenforgó rendi ügyek után. Június 23-tól kezdve azonban kínzó urémiás görcsök léptek fel nála. Az orvosok erős injekciókkal igyekeztek fájdalmait enyhíteni. Ezért utolsó napjai bódult, félig öntudatlan állapotban teltek el. Mindazáltal 25-én délelőtt még felismerte és köszöntötte ágyánál megjelent öreg édesanyját. 26-án reggel ismét öntudatánál volt, és visszautasította a felkínált injekciót, mert, mint mondotta, tiszta öntudattal akart átlépni az örökkévalóságba, és el akarta viselni a kínt, amit az Úristen rendelt számára. Később azonban olyan gyötrő görcsök léptek fel nála, hogy az orvosok mégis kénytelenek voltak injekciót adni neki. Déltájban rövid időre még eszméletre tért, de csak azért, hogy egy bensőséges fohász után visszaadja lelkét Teremtőjének.

Halálának híre széles körökben nagy megdöbbenést és őszinte részvétet keltett. Mutatta ezt temetése, mely 28-án ment végbe igen nagyszámú és előkelő közönség jelenlétében. A temetésen a Budapesti Piarista Diákszövetség nevében dr. Degré Miklós, a váci részéről pedig dr. Jakabffy Kálmán búcsúzott el a nagy halottól.

Sebes Ferenc tehát eltávozott körünkől. De kezdeményezései és alkotásai a nagy alkotó rendfőnökök közé írták nevét. Azután a köveken és falakon túl itt maradt felejthetetlenül kedves egyéniségének varázsa; ittmaradt és bizonyára sokáig él nemcsak barátainak, rokonainak, tisztelőinek, hanem mindazoknak lelkében, akiknek megadatott személyes érintkezésbe jutni vele. Őrá valóban alkalmazhatjuk földi értelemben is a horatiusi igét: *Non omnis moriar.*

Az általános rendtörténeti forrásokon: rullákon, iskolai értesítőkön, névtáron, káptalani jegyzőkönyveken (1928, 1931, 1934, 1937) és suffragiumokon kívül igen jó hasznát, vettem Sebes Gyula gimn. igazgató, tanügyi főtanácsos úr értékes jegyzeteinek. Legfőbb forrásom azonban a közvetlen tapasztalás volt, mivel a Gondviselés kegyelméből közel har-^mine esztendőt volt alkalmam a megboldogult oldalán tölteni, mindig a legteljesebb baráti egyetértésben és munkatársi viszonyban.